DISSERTATIO IVRIDICA
DE

IVRAMENTO IN REM

Autore L. 1. §. 3. ff. Quar. Rer. act. non. dat.

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. PHILIPPO WILHELMO,

PRINCIPE BORVSSIAE, MARCHIONE BRANDENBVRGICO, CETERA,
ET DVCATVS MAGDEBVRGICI GVBERNATORE,

IN ILLVSTRI REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

SIMONE PETRO GASSER,
IVRIVM LICENTIATO,

IN AVDITORIO MAIORI

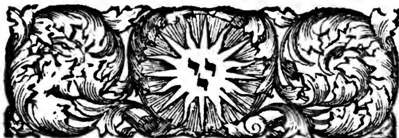
D. IVN. MDCCVI.

PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT

IOHANNES BERNHARDVS Dollstein,
LAVTERBACO - FAGONO - FRANCVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOAN. FRIDERICI GRVNERTI, ACADEM. ET SENAT. TYPOGR.
MDCCXL. (4)

OECONOMIA
TOTIVS DISSERTATIONIS.

IN jurejurando religio, quatenus exterius in foro se exserit, consideratur, hinc propria superstitione jurare civiliter licet §. I. Jurisjurandi sunt diversæ species, quæ vulgo tractantur, non æque hæc de juramento in rem §. II. Quod describitur, quatenus scil. tertio nocere & prodesse potest, ejusque utilitas commonstratur §. III. Porro ejus natura & autoritas diversis legibus fundantur §. IV. In quibus partim pro solutione reputatur, ibi an exceptio juramenti non præstiti habeat jura exceptionis non num. pec. §. V. partim pro transactione & re judicata, partim pro litis-contestatione, & quomodo perpetuet actionem temporariam §. VI. ita ut pœnam doli faciat transire ad heredes, & de juramento hoc in judiciis famosis §. VII. porro, quis deferre & remittere possit juramentum in rem traditur §. VIII. & quomodo hæc iuramenti species contineatur in intricata l. 18. ff. de jurejur. §. IX. quibus deferri possit, & an obstet priuilegium quorundam circa formam jurandi, explicatur §. X. Causæ quoque, in quibus locum habeat, adducuntur, & quidem in societate perpe-

 tuanda,

tuanda, cessione, & qua ratione moram successori jurantis communicet §. XI. *De iuramento in rem in actionibus popularibus, & quomodo perjurium jus emphyteuseos etiam ante triennium tollat, ac jus ex restitutione minoris tertio proveniens, videatur* §. XII. *Item, quod juramentum tertio noceat in vim specialis hypothecæ, & suppleat defectum solennitatum in ultimis voluntatibus* §. XIII. *de aliis quoque juramentorum speciebus, in quibus juramentum in rem applicabile sit, agitur, & quidem de purgatorio & juramento in litem, ibi simul negatur, in rebus æstimandis dari juramentum in litem veritatis* §. XIV. *De juramento suppletorio & desuper formata controversia contra Consultissimum Dominum D.* Gerber. vid. §. XV. & XVI.

§. I.

Ivinarum atque humanarum rerum notitia Jurisprudentia nostra divinas quidem res eatenus saltem considerat, quatenus per viam humanarum actionum exterius se exserunt; Inde Religio & Conscientia & Sacramentum in forum prodeunt & tribunal, & ibi dijudicantur. Hac ratione Jusjurandum, quod nos jam tractamus, in supplementum externæ probationis adhibetur, & nihilominus pertinet ad Religionem, maxime ad conscientiam, & vocatur Sacramentum in specie *auth. sacr. publ. C. si adv. vend.* Nec obest, quod ea, quæ affirmativam vel negativam

tivam ſimplicem excedunt, a malo ſint, nam & hic differentia inter malum culpæ & pœnæ adhiberi poſſet. Quare non eſt paradoxon, quod Divus Pius Jurejurando, quod propria ſuperſtitione juratum eſt, ſtandum reſcripſit, *l.5. §.1. ff. de jurejur.* cum veritatem ſaltem quæramus mediante religione, quæ, an vera an falſa ſit, Theologis vel potius DEO dijudicandum committimus, nec dubitamus, Judices veritatem tum temporis æque compertos eſſe, cum per caput ſuum, *l.3. §.4.* vel filiorum ſuorum *l.4. ff. eod.* partes jurarent, vel per genium Principis, vti eam ſpeciem Senatus Romanus poſt Julium Cæſ. vel potius ejus infortunatam cædem recepit, prout ex Dionis *lib. 44.* hanc, & aliunde varia jurandi genera collegit Briſſ. *lib.8. de form. pop. Rom.* Egregium ſane genus, & cum regulis prudentiæ maxime conjunctum! quod non tantum uſu duravit, & continuatum, verum etiam deinceps nova qualitate auctum, quæ in eo conſiſtebat, ut, ſi quis *per genium principis* juraſſet & pejeraſſet, fuſtibus caſtigandus dimitteretur, & ſuperdiceretur ei: *προπετῶς μὴ ὄμνυε i. e.* petulanter ne jurato, *l.13. §.f. ff. de jurejur.* quæ ſolennitates ſi hactenus in uſu eſſent, plures vel propter Principem, vel propter pœnam non temere ad jurandum faciles forent, & quanquam per genium Principis jurare Chriſtiani intermiſerunt, attamen per ſalutem Principis quandoque jurarunt, v. Tertull. *in apologet. c.32.* at nos hæc tantummodo præfati, non in præſenti juramenta in genere, ſed noſtram ſpeciem tractaturi aggrediamur.

§. II.

Varias vero & admodum diverſas Juramentorum ſpecies a Legum Interpretibus, vel his potius, qui vaſtum diſciplinæ, exiguum Juris Corpus vel eius interpretationem in ſyſtemata Jurisprudentiæ patriæ, quantum poſſibile, transformarunt, data juramentorum explicandorum occaſione traditas prodiiſſe, cognitum cuique ſatis eſt; Jurisjurandi autem in rem & in perſonam diſtinctio, quod adeo ex profeſſo ac reliquæ Juramentorum differentiæ tractata ſit, non facile meminimus, quantum hactenus meminiſſe noſtrum eſt. Quod, quominus obſervavimus, tanto magis miramur, cum hæc diſtinctio legalis ſit, & ideo venerabilior, quibus diſtinctiones & definitiones legibus contentæ alias tanquam ipſa Legum autoritas æſtimatæ ſunt; At vero hanc noſtram differentiam in ipſis rerum obtinere argumentis, & ſuppeditatis legibus, & facta deductione e natura rerum & negotiorum ulterius pateſcet.

§. III.

Quid ſit Jusjurandum, quævis fere compendia catechetica ſive theologica vel juridica abunde docent, nos ſaltem, quid ſit iuramentum in rem, pro ſcopo noſtræ diſſertationis conſideramus, & utimur quidem voce juramenti in rubro velut magis practica & ſtylo curiali probata, licet vocabulum jurisjurandi in textibus juris ut plurimum reperiatur. Supponimus autem diſtinctionem terminorum in rem, & in perſonam, juxta tractationem juris anologicam & communem, quod ſibi invicem contradiſtinguantur

tur

tur ita, ut vox in re sive in rem semper ratione effectus sui etiam tertiæ personæ non contrahenti vel rem saltem habenti intuitu ipsius rei commodum vel incommodum communicet, quod secus est ratione vocabuli ad rem sive in personam, quo mediante negotia mere personalia indigitantur, qvæ personam agentem, contrahentem scil. vel delinquentem tantum stringunt, atque adeo alteri nec commodum nec incommodum adferre possunt, illaque negotia producunt actiones, quæ in rem vel in personam dantur, & efficiunt jus vel in re, vel ad rem, quæ distinctio ita necessaria est & utilis, ut eam fundamentum totius praxeos vocare haud dubitet Dn. Ludovici *in Distinct. jur. ad tit. ff. de Rer. Div. assf. 1.* quibus præcognitis nunc facile apparet, nobis juramentum in rem dici, quod ultra personam jurantis etiam tertiæ personæ vel prodesse vel nocere potest; Quam rem demonstrare & ad plerasque fere juramentorum species applicare arduum sane erit, cum plerumque juramenta considerentur tanquam mere personalia, quæ personas jurantium non transgrediuntur, id quod apud plerosque Dd. in regulam abiit, quæ tradita videtur in *l. 3. §. 3. ff. de jurejur.* & variis textibus juris, ubi ratio tanquam generalis exhibetur, quod jusjurandum alteri nec prosit nec noceat, cujus occasione, & quando nihilominus juramentum autoris successori nocere vel prodesse deprehendunt, Dd. mirum in modum agitantur, distinguendo v. g. quod successor non sit habendus pro altero v. Setser. *de jurament. lib. 4. cap. 7. n. 14. 15. sqq.* non vero obseruando, quod illa juramenta, de quibus in textibus traditur,

sua

ſua natura ſint perſonalia, & perſonam jurantis tantum tangant, addimus, id quod in futurum pateſcet ulterius, quod non omnia iuramenta ſucceſſorem teneant, & quod non omnis alter, cui juramentum tertii ſuccurrit, hujus ſucceſſor ſit, ex quibus apparet, omnes illas difficultates fundata diſtinctione formali inter juramentum in rem & perſonam leviori via removeri poſſe.

§. IV.

Idque eo magis, cum tot egregii caſus, quorum ſolius naturæ beneficio juramentum in rem apparere potuiſſet, Legibus contineantur, quarum nonnullas præoccup[illegible] protuliſſe juvabit, & quidem prima [illegible], quam in rubro adduximus, in qua noſtra diſtinctio verbotenus continetur *l. 1. §. 3. ff. Quar. rer. act. non dat.* cujus verba hæc ſunt: *Si fideiuſſor juravit, ſiquidem* DE SVA PERSONA *tantum juravit, quaſi ſe non eſſe obligatum, nihil reo proderit, ſi vero* IN REM *juravit, dabitur exceptio reo quoque,* quæ lex juramentum in rem & in perſonam accuratiſſime ſe[illegible]. Equidem non negamus, ſi eam penitius intuea[illegible], ſubtilem [illegible] inter ſenſum verborum *in rem*, prout nos eo utimur, ſiquidem in textu ſenſus in ſe non eſt talis, qualem nos voluimus, ac ulteriori circumſcriptione declaravimus §. *præced. ſcil.* perinde atque actio in rem dicitur, cum tamen in textu verba in rem idem velint ac *pro toto debito ſive liberatione ab eodem,* quoniam vero per neceſſariam conſequentiam ſenſus noſter, & effectus, quem unice quærimus, declaratur, & naturaliter, pro negotii qualitate invenitur, non multum

multum abest, quin asseramus, hanc explicationem nostram mystico sive, quod idem est, oratorio applicationis beneficio feliciter ad nos devolasse, quibus sufficere potest, intentionem in adducta lege clarissime fundatam demonstrasse, ulteriorem vero autoritatem entis multiplicati si desideres, licet multam adduci posse facile negemus, sufficiat tibi B. Dn. Brunn. *adff. in Comment. ad all. l.* Adhuc alius textus ratione fidejussoris & correi & de horum juramento in rem, cum adhibita ratione dispositionis invenitur *in tit. ff. de jurejur.* & ejus *l. 28. in pr.* §. *1. 2. & 3.* in qua lege si §. *4. usque ad 9.* inspicias, deprehendes alium quoque effectum juramenti in rem, videlicet, si quis jurejurando se ab actione quadam liberavit, liberat se quoque ab alia actione, quæ intuitu ejusdem rei institui potuisset, non vero, si quis juravit, se non rapuisse etiam juvatur hoc jurejurando in actione furti; exempla vide *in all.* §§. at ille effectus est minus principalis & scopum nostrum non æque tangit. Denique juramentum in rem non tantum correis & fidejussoribus prodest, sed & successoribus eorum, etiam iis, qui in rem successerunt, *l. 8. ff. de jurejur.* de quibus, & cui ulterius prosit v. Zanger. *de Except. part. 3. cap. 16. n. 29. 30. 31. & seqq.* neque obstat natura actionis & modi obligandi, sive illa enim in rem sit, sive in personam, gaudent nihilominus successores dicto beneficio juramenti præstiti, ut contra Paul. de Castr. & Dd. *in l. ait Prætor. ff. de jurejur.* concludit Donell. in Comment. ad dict. tit.

§. V.

Eſt enim juramentum loco ſolutionis, *l. 27. & 35. §. 1. ff. de jurejur.* & ita facta vera ſolutione & probata, quo minus quivis alius, qui ex eadem cauſa conveniri poterat, liberetur, non eſt dubium. Hac vero occaſione cum de comparatione ſolutionis & jurisjurandi agamus, non poſſumus non monere, an non etiam intra biennium obſtare poſſit exceptio jurisjurandi nondum præſtiti, quæ alias in ſe fundata eſt in *l. 9. pr. ff. de jurejur.* forte ſi Titius in ſchedula confiteatur Cajum juraſſe, deinde vero intra biennium Cajo opponat dictam exceptionem non dati jurisjurandi, annon Cajus aliunde juramenti factam præſtationem probare teneatur, & putamus propter *ſup. all. l. 27.* omnino rem affirmandam eſſe, (licet non negemus, rarius ſpe juramenti præſtandi in ſcriptis confesſionem anticipari) non enim juramentum, quod loco ſolutionis eſt, majora privilegia circa ſui probationem acquirere poteſt quam ipſa ſolutio, ſuppoſitis tamen ubique terminis ad ſolutionem habilibus; Ceterum illud quoque addendum, quod, ſi ita juratum ſit: pecuniam numeratam reddam, habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ, ſi vero ita: pecunia mihi numerata eſt, locum exceptio non invenit, v. Brunn. *ad L. 16. C. de non num. pec.* Zang. *de Except. p. 3. cap. 14. n. 73. & ibi all. Dd.* hic enim in rem juratum eſt, ibi res adhuc ſupponitur.

§. VI.

Sed & plures textus adſunt, in quibus ſingulariter juramentum in rem fundatur, quando ſcil. vis transactionis ipſi tribuitur *in l. 2. ff. de jurejur.* quæ ſine dubio ſucceſſores comprehendit & obligat, imo vero major

eſt

est vis juramenti quam transactionis, quandoquidem transactio de crimine non capitali illicita est & infamis, & transigentem tanquam confessum & convictum prodit, *per famos. l. 18. C. de Transact.* quod secus est in eo, qui juramentum desuper præstat; Pro re judicata quoque jusjurandum est, imo majorem ea autoritatem habet, *dict. l. 2. ff. de jurejur.* contra matrimonium vero uti nec transactionem, ita nec iuramentum valere nonnulli volunt, quod sane Papismum sapit, vid. singularis hac de re dissertat. Excell. Dn. Jo. Sam. Stryk *de Delatione juramenti in matrimonialibus*, præprimis cum judicialis transactio contra matrimonium inter desponsatos valeat, Carpz. *l. 3. Jurispr. Eccles. D. 39.* At ille modus jurisjurandi in rem efficiendi non poterat præteriri, ubi solius juramenti beneficio res, quæ alias sua natura transitoria erat, & ubi obligatio alias exspirasset, ad alterum nihilominus pervenire potest, videlicet, quando *in l. 9. §. 3. ff. de jurejur.* deciditur, quod per juramenti delationem & præstationem ex actione temporaria fiat perpetua, & ita Juramentum habeat vim litis contestationis, cujus natura alias est perpetuare actiones, quam sententiam in tantum valere, ut nec statutum certum tempus actionibus vel debiti petitioni præscribens, in contrarium valeat, tradit Seraph. de Seraph. *de Privil. Juram. Priv. 51. n. 2.* cui rei tamen elegantes limitationes quoad præscriptionem in merum odium negligentis introductam addit *n. 7. d. l.* Pari modo comparatio juramenti cum litis contestatione instituitur in *l. 28. §. ex quibus 2. ff. de Judic.* in qua simul regula formatur, quod ubi quis non tenetur judicium

accipere, & litem conteſtari, ibi nec teneatur accipere juramentum delatum, quia hoc jusjurandum in locum litis conteſtatæ ſuccederet, quo ſenſu hanc rem ulterius illuſtrat Ludovicus Gomez *in* §. *item ſi poſtulante n.* 5. & 32. *Inſt. de act.*

§. VII.

Et ita pœna quoque, quæ alias tenere debebat ſuos autores delicti, mediante juramento ad heredes tranſire poteſt, niſi ſit criminalis *l.* 20. *pr. ff. de accuſat.* quia juramentum eſt pro litis conteſtatione, lis vero etiam ſuper pœna fuiſſet conteſtata, rurſus per juramentum delatum præſtitum, alter, qui detulit, in mora conſtituitur, ſicut per litis conteſtationem Caballin. *de Evict.* §. 3. *n.* 53. Equidem, ſi naturam negotii hic introſpicimus, forte ad litis conteſtationem affirmativam deciſio magis quadraret, utpote quæ ſua natura moram innuit, & niſi aſſerendum, quod litis conteſtatio negativa per probationem refutata, pro affirmativa habenda ſit, ullam diſpoſitioni rationem ineſſe deſperaremus. Enimvero probe ſeparanda ſunt, quæ dolum perſonæ reſpiciunt, & perſonalia ſunt in juramento, & quæ rem ipſam afficiunt, quod judicium finium regundorum in præſenti noſtrum eſt; At objicies hujus occaſione, altioris eſſe indaginis, an de dolo & in famoſo judicio juramentum locum habeat, nos vero minime dubitamus, præprimis cum & cauſa civilis famoſa eſſe poſſit, & contractus ad heredes tranſeant, dolus vero per conſequentiam tali juramento tantummodo elicitur, potiſſimum ipſa res, ſi itaque juramentum in cauſis famoſis civilibus recuſaretur, ſane egregia probationis ſpe-

ſpecies deficeret, & adimeretur per indirectum, adeoque duo iſtiusmodi juramenti ſunt capita, alterum in rem, alterum in perſonam, non vero quædam qualitas perſonalis poteſt tollere juramentum in rem; & licet diſſentiat Carpz. *p. 1. c. 12. def. 31.* attamen mutavit opinionem *p. 3. Dec. 231.* v. Struv. *Exerc. 17. th. 40.* & omnino Bach. *ad tit. ff. de his qui not. inf. C. 2. p. 769.* Hill. *L. 24. c. 2. lit. Q.* Equidem quandoque natura juramenti mixta eſſe poteſt, & adeo difficilior in eo perſonalium, & quæ in rem ſunt, dijudicatio, ſic juramentum reſpondendorum tantummodo pro ſpecie juramenti calumniæ habetur a plerisque Dd. v. Mev. *p. 3. dec. 175.* & ita ad juramenta perſonalia ſine dubio referendum eſſet, at vero æſtimamus, hoc tantum valere, quatenus juramento litis deciſorio opponitur, alias enim juramentum reſpondendorum etiam vim litis conteſtationis habere, & conſequenter eatenus in rem eſſe, & quæ de comparatione litis conteſtationis & jurisjurandi diximus, hic applicari poſſe, perſuaſi ſumus.

§. VIII.

Hiſce igitur de natura juramenti in rem generaliter ſuppoſitis, ſequitur nunc de delatione ejus, & quis juramentum in præjudicium vel favorem tertii deferre poſſit, & quidem facile patet, eum, qui intuitu & ratione rei lucrum vel damnum cum altero habet commune, vel qui rem ad tertium transferre poteſt, ita ut illius factum præſtare teneatur, vel denique ſi extrajudiciale ſit, quemque cuique per quemcunque conventionis modum deferre poſſe, rejicimus vero

ante omnia falsum postulatum, quod, cui referri non potest jusjurandum, ille nec deferre possit, quod monet Ant. Faber *l. 4. Cod. tit. 1 def. 9.* & ex eo Carpz. *P. 1. c. 14. def. 16.* nam nec actori, qui rei notitiam non habet, referri potest, cui tamen deferre omnino permissum, *l. 34. §. 8. ff. de jurejur.* Cravetta *cons. 207. seqq.* inde arguimus, si persona infamis juramentum in rem præstandum detulerit, honestæ personæ præjudicium adferre posse, nec excipimus delatores juramentorum nisi mentis & administrationis expertes, quorum tamen defectum tutoris vel curatoris autoritas supplere potest. *per l. 1. §. 1. ff. Quar. rer. act. non dat.* de minore autem quæstio est dubia & variis causis, & textuum argumentis controversa, quam tamen ad naturam rei si applicemus, considerando, quod minor sine dubio adversus delationem in integrum restitui possit *per l. 9. §. si minor ff. de jurejur.* Gail. *L. 2. obs. 4. n. 11.* facile distinguimus, aut enim minor læsus est, aut non, si hoc, inutilis est quæstio, sin prius, ad quid juramenti delatio, quæ restitutioni obnoxia, nihilominus, ad nostrum scopum quod magis est, si tamen minor forte tanquam correus stipulandi juramentum deferat, annon usjurandum correo majorenni nocebit? & respondemus affirmando, quoniam restitutio est tantummodo beneficium personale pro minore introductum, & si alter reorum stipulandi jusjurandum detulerit, debitor alteri solvendo nihil agit, non tam, quia delatio juramenti pro litis contestatione est, de qua hoc asseritur, sed & propter generalitatem textus, *l. 16. ff. de duobus reis,* hoc est, quia debitor in solidum obligatus, simul duobus pro illo solido respon-

ſpondere non tenetur, probe vero hic qualitas correi ſtipulandi notanda ex *l. 2. ff. d. t.* & melius ex *l. 57. §. 1. ff. de ſolution.* Idem eſt, ſi alter ſtipulandi reus juramentum remittit; hoc eſt, ſi ſe deferente, cum paratus eſſet alter jurare, gratiam ei facit. *l. 6. 9. §. 1. ff. de jurejur.* hic enim eadem cauſa eſt, quæ ratione debitoris ſemel exſpiraverat, alias vero in cauſis ſeparatis regula manet, quod juramentum de re vel propter rem præſtandum non remittatur, parte ſcil. altera invita, propter *l. Quotiens 14. ff. eod.* ubi, quod nec parenti, nec patrono, quoties propter rem juratur, tale juramentum remittendum, & ſeparatur ibi juramentum in rem a juramento calumniæ, utpote quod mere in perſonam & pro perſona præſtatur, & ideo pro diverſitate & ſpeciali reſpectu perſonæ remitti poteſt, cum præſumtio ſit pro parente & patrono contra calumniam *l. 16. ff. eod.* Carpz. *p. 1. c. 12. def. 24.* nec obſt. *l. 34. §. 4. ff. eod.* cujus verba cum omnem analogiam juris turbent, ſine dubio aliter legenda v. Godofred. *in not. ad d. l.* eadem judex obſervare poſſet ratione miniſtrorum eccleſiæ, qui quandoque loco juramenti auf ihre Amts-Pflicht rem aſſerere ſe offerunt, ſi ſcil. pro perſona ſua, non in rem jurati ſunt, addimus, ſi tertius non habet jus quæſitum.

§. IX.

Antequam ad eos deveniamus, quibus juramentum hoc deferri poſſit, non poſſumus non adducere caſum de delatione procuratoris ex intricata *l. 18. ff. de jurejur.* quæ cum §. *præcedente 3. l. 17.* tam tenaci compage conjuncta eſt, ut media illa verba: *nec*

nec postea reus, qui semel juravit a Domino conveniatur, ad connexionem servandam prætulisse demum sufficeret. Videlicet, procuratorem in rem suam, & qui speciale mandatum habet, aut omnium bonorum administrationem, recte deferre juramentum, sensus est *dict.* §.*3.* alias enim inquit *l. 18.* hoc est, si talis procurator non sit, *non multum reo proficere, si fuerit ei de rato cautum, sive enim Dominus petat, cogetur docere reus* LIQVIDO *se jurasse, &c.* quid vero hic sit *liquido* jurare, interpretes multum vexavit, ut multi præterierint legem, nonnulli pro *vere* jurare ut Duarenus, & *aperte* ut Accursius, vel *σαφῶς* ut Cujacius, verba intellexerint, quos refert Godofredus in not. *ad d. l.* Nos in tanta varietate non multum aberrare posse crediderimus, si idem ac *in rem* jurare, denotari censeamus, hoc est, ut probet reus, se in ipsam rem jurasse, quod juramentum tertium stringere potest, ita ut hic creditor juramento stare necesse quoque habeat, etiamsi factum procuratoris ratihabere nolit, forte si ipse juramentum impedire non potuisset, ut puta si reus manum jurato diffessus fuerit, procuratore juramentum diffessionis vel recognitionem urgente, nam nec ipse dominus recognitionem sine jurata diffessione solam prætendere potuisset; ubi itaque forte procuratori instrumentum guarentigiatum cum mandato ad debitum exigendum tradiderat, hic sane cum recognitione sine dubio juratam diffessionem conjungere tenebatur, præprimis si non coram testibus obligationis instrumentum confectum sit, nam recognitio per testes, qui non tempore scripturæ præsentes fuerunt, sane omnem rationem & probandi naturam tollit,

etiamsi

etiamsi dissentiat Carpz. *p. 1. c. 17. Def. 14. n. 7.* Pariter se res habet, si per modum conventionis, vel in ipsa obligatione juramenti mentio facta.

§. X.

Ratione eorum, quibus juramentum deferri potest, ut in rem sit, supponimus primo easdem qualitates, quas deferentibus paulo ante adscripsimus, etiam quoad juramentum voluntarium, quod cuique volenti, cui nihil cum illa re negotii, deferri possit: non enim est dubium, si tertio extrajudicialiter jusjurandum deferam, ut juret, Titium mihi, vel antecessoribus meis, vel majoribus solvisse, forte propter amplam & agilem Titii conscientiam, isque juret solutionem factam esse, exinde Titium liberari, etiamsi enim tertius de sua tantum scientia jurare possit, attamen fuit juramentum in rem, & valet tanquam conventio, quæ inest delationi; Don. *lib. 24. c. 17. ib. Hillig. lit. K.* At ratione pupilli res diversa est, hunc enim juramentum deferre quidem non posse sine tutoris autoritate asseruimus paulo ante, nihilominus ipsi deferri illud potest, *per l. qui jurasse 26. in pr. de jurejur.* scilicet non invito *l. 34. §. 2. eod.* puta, ut delatum præstitum valeat in præjudicium etiam successorum deferentis, licet alias nec jurare, nec pejerare pupillus possit. Paul. *in d. l. qui jurasse.* Imputent enim stultitiæ antecessoris sui deferentis, quod pupillum jurare voluerit; servo quoque & filio familias juramentum in rem deferri potest, ut Domino *l. 23.* & patri familias prosit, *l. multo magis 24. ff. d. t.* & contra-juramentum patris filio prodest *l. 26. §. 1. d. t.* de quo

tamen patris juramento duplex conceptus formandus: aut enim pater juramentum delatum præſtat, filium dare non oportere, & tale omnino prodeſt filio; aut jurat, filium tantum in bonis ſeu peculio non habere, ut ſolvere poſſit, & filius conveniri adhuc poteſt, imo etiam pater, ut de peculio poſt juramentum acquiſito ſolutio fiat. Cæterum, quæ de correo & fidejuſſore ſæpe monuimus, ratione delationis ad ſocios quoque & litis conſortes extendi poſſe non eſt dubium, nec putamus quicquam intereſſe, an ex iis aliquis Princeps ſit vel illuſtris, vel judæus, vel alia perſona, cujus forma jurandi aliam rationem habet, ſupponimus enim, formulam bey Fürſtlichen oder Adelichen Ehren und Treuen hodie vim juramenti habere, Mynſ. *1. obſ. 17.* Gail. *lib. 2. obſ. 59. per tot.* & ratione judæi vel alterius, monuimus ſtatim ab initio, quod jusjurandum propria ſuperſtitione dari poſſit; Nec denique, etiamſi probato perjurio eum, quem juramento ſuo liberavit altera pars, deinceps conveniri poſſe ſtatuimus, tametſi enim alter obiiciat: quæſtio quidem non eſt, an debeatur, ſed an juratum ſit, at vero tu non jurati, nihilominus ſufficit juramentum fuiſſe in rem, & non pro perſona jurantis ſolummodo præſtitum; id quod tamen limitandum in juramento a judice delato *propter famoſ. l. admonendi 31. ff. de jurejur.*

§. XI.

In cauſis itaque, ubi juramentum in rem obtinere debet, accurata ſane & ardua diſcretione opus eſt, nec facile ſemper dijudicatu, an in rem juratum

fit,

ſit, etiamſi quandoque illud videatur. Ponamus, quendam e ſocietate cum aliquo tertio contraxiſſe, ſi tertius ſocio alterius deferente juravit ſocietatis nomine ab eo centum ſibi deberi, non ſtatim in rem juratum eſt, ut noceat reliquis ſociis, ſupponitur enim adhuc qualitas illa perſonalis, an ſecundum legem & formam ſocietatis debitum contraxerit, an non proprio, non ſocietatis nomine hic conſiderandus ſit, ut adeo hoc ſuppoſito reliqui ſocii in ſolidum non teneantur, v. Felic. *de ſociet. c.30.n.7.* Gratian. *Dec.178.n.11.* Farinac. *tom.2 Deciſ.* Chriſt. *Dec.52. n.3.* contra ſi ſocius ſe ſolviſſe juret debitum a tertio prætenſum, reliquos ſocios omnino liberat. Ceterum etiamſi contractus ſocietatis ratione durationis & continuationis ad heredes non tranſeat, attamen mediante juramento id effici poſſe, & qua ratione jusjurandum perpetuet ſocietatem, & ad heredes transmittat, variis & elegantibus rationibus tradit Seraph. de Seraph. *de privil. juram. priv. 57. per tot.* quam ſententiam tamen vix applicabilem exiſtimaverimus, niſi per modum confirmationis juramentum acceſſiſſe fuerit ſuppoſitum, *v. § ſolvitur. 5. Inſt. de ſociet.* Etenim in contractibus confirmandis multum ſucceſſori & tertio juramento commodi & incommodi adferri poteſt, quod etiam in cauſis ultimarum voluntatum procedere deinceps videbimus. Sane contractum valde iniquum, quo mediante Eſau vendebat primogenituram, & inde reſultantem prærogativam, vix ad heredes potuiſſe pervenire credimus, niſi jurisjurandi religio acceſſiſſet, qua mediante inſtar cautelæ confirmationem ſibi fieri cura-

bat Jacobus *Genes. 25. in fin.* v. Tiraquell. *de jure primogenit. Quæst. 29.* Quare in anteceſſum regulam formari poſſe putamus, quod effectus juramenti ſit ceſſibilis, quia ad heredes transmiſſibilis. Cæterum illud quoque generaliter de juramento contractibus adjecto notabile, quod moram operetur ipſo jure, unde inferimus, heredem quoque pro moroſo haberi poſſe ex juramento anteceſſoris, etiamſi interpellatio nulla præceſſerit, quod inde colligimus, quoniam juramentum pro interpellatione habetur, v. Dec. *in l. quod te. 5. ff. de reb. cred.* Corſet. *in rub. de jurejur. in 4. privileg.* Cravet. *Conſ. 64. num. 2.* nec interpellatione opus eſt, ubi is, qui dare velle juravit, perpetua conſcientiæ interpellatione & animæ metu turbari debebat. At interpellabis, res conſcientiæ ſunt valde perſonales, & periculum animæ non tranſit ad heredes: reſpondemus, ſufficere, quod ſemel mediante juramento mora interceſſerit, de qua cum ſucceſſores certi ſint, nullum eſt dubium, illos quovis tempore ſolvere debere.

§. XII.

In reliquis juramentis contractibus adjectis ſive juramentis confirmatoriis generaliter notandum, quod contractus non improbati vel delinquentis, licet lædentis effectum ad heredes transferant, quem alias ſervare obligati non fuiſſent, prout Dd. *in caſu cap. cum contingat de jurejur. & cap. licet eod. tit. in 6.* Paul. Caſtrenſ. *conſ. 65. & 67.* eſt enim juramentum ſpecies quaſi contractus, *per. l. depoſiti. §. 2. ff. de pecul. l. eum qui; §. ſi mulier, ff. de jurejur.* & tollit omnem exceptio-

ceptionem & remedia, quibus contractus etiam per succeſſores reſcindi potuiſſet. Cravett. *Conſ. 114. n. 9.* Roland. a Valle *Conſ. 59. n. 18.* At vero de his dicere nimis ultra inſtituti noſtri metas excederet, proinde vulgare eſſet, & quosvis fere de hac re ſcriptores intuentibus obviam; nos ſaltem quædam ſingularia juramenti in rem adhuc notabimus, quorſum referimus, quod in popularibus actionibus juramentum ab uno exactum etiam adverſus alios proſit, ut nemo de populo amplius agere poſſit, ſi ſcil. bona fide & non per colluſionem exactum ſit, per diſpoſitionem *l. 30.* §. *in popularibus ff. de jurejur.* cui addi poteſt, quod, cum actiones populares non dentur contra heredes, mediante tamen juramento id fieri poſſit, iuxta analogiam eorum, quæ ſupra diximus §. 6. Ita quoque de emphytevta notum eſt, quod non ſolvendo canonem non ſolum ſibi, ſed & ſucceſſoribus præjudicet, puta in emphytevſi hereditaria, ſecus enim eſt, ſi non ſit hereditaria, hoc eſt, ſi filio ex privilegio concedentis competat, & ita filio tanquam filio, non tanquam heredi conceſſa, v. Natta *Conſ. 501. num. 15. it. Conſ. 503 n. 3. & 4.* Quando itaque JCti ſtatuunt, quod emphytevta, qui juravit ſtatuto tempore canonem ſe ſoluturum, ſi non ſolvat, etiam ante triennium in civili, & ante biennium in eccleſiaſtica emphytevſi, hac plane privandus ſit, v. Felin. *in C. querelam de jurejur.* non eſt dubium, quin illud juramentum in rem ſit, & heredibus ſe communicet, & eodem modo emphytevſis amittatur, unde etiam apparet, nec perjurium adeo perſonaliſſimum, ſed ejus effectum quandoque ad tertium tran-

transſitorium eſſe. Ratione reſtitutionis minoris quoque notabile, quod cum alias intuitu *l. 19. ff. de minoribus* curioſa ratione agitetur inter Dd. quomodo reſtituendus ſit hæres minoris, vel quomodo quadriennium computandum, ſi minor juravit, hæc omnia ceſſent, & ſimul ipſum beneficium reſtitutionis, non enim in rem, hoc eſt, in contractum tantum juratum eſt, ſed & quaſi pro majorennitate, cum juramentum faciat ex minore majorem, uti communiter Dd. *in auth. ſacram. pub. C. ſi adverſ. vend.* & in *l. ſi quis major. C. de transact.*

§. XIII.

Illud valde ſingulare eſt, quod juramentum operetur ſpecialem hypothecam, videlicet ſi juravero, contractum me ſervare velle, idem eſt, ac ſi in eum eventum, ubi contractum non ſervavero, rem ſpeciali hypothecæ objiciam, quod valde durum videri poſſet, cum alias natura non ſervati contractus ad intereſſe ſaltem actionem producat, quod præſtando, qui ad factum ſe obligavit, regulariter liberatur, hypotheca vero etiam tertio obeſt, tanquam jus in re, nihilominus communiter dicta ſententia traditur, ita, ſi quis locavit fundum & juravit durante locationis tempore, ſe contractui contravenire nolle, ſi tamen vendidit, emtor conductorem expellere neutiquam poteſt, ac ſi ſpecialis hypotheca deſuper conceſſa ſit, cujus tamen mentio in contractu non facta. vid. Surd. *Dec. 225. num. 11.* Zoanet. *lib. 1. rer. quotidianar. cap. 23. in fin.* Vaſqu. *lib. 3. illuſtr. controverſ. cap. 57. n. 13.* Setſer. *de Juram. lib 1. c. 25. n. 70.* cujus rei rationem in comparatione juramenti & hypothecæ ſpecialis quærimus,

rimus, posset enim obstare, quod juramentum non possit immutare naturam contractus, ut ex personali fiat realis: at respondetur, nec hypothecam id valere, sed & illam esse accessoriam saltem ad contractum principalem, v. Benckendorff. *ad Seraph. in addit. ad privil. 158. n. 6.* non obstante *l. 2. C. de luition. pign.* quippe quæ ad præscriptionem tantum restringenda, perinde igitur, ac hypotheca specialem consensum de re illa in specie obliganda prodit, ita quoque juramentum idem præstat in superiori casu, cujus decisionem etiam ad pactum protimiseos & reliquos contractus ceteris paribus extendi posse non dubitamus. In vltimis voluntatibus quoque juramentum tertio multum prodesse potest, quando scil. juramentum supplet defectum solemnitatum, & ita efficit, ut testes præsumantur specialiter rogati, Alciat. *in præsumpt. regul. 3. præsumt. 13. n. 4.* habetque vim clausulæ codicillaris *per l. cum pater 77. §. filius matrem 23. ff. de legat. 2.* ibi Bart. & fidei commissi, Bart. *ad l. 16. ff. de donat.* veluti si quis juret in testamento Titium non plus quam centum debere, quod plus debet tanquam fideicommissum i, si relictum censebitur.

§. XIV.

Vltimo loco restat dicendum, an in omnibus juramenti speciebus in rem jurari possit, & quidem repetenda sunt ea, quæ ad naturam juramenti in rem quadrare in antecedentibus præmonuimus; cujus itaque juramenti species pro objecto saltem qualitatem personalem habet, illa huc non pertinet. Et hæc regula facile quoque comprehendit non tantum quæ juramenta pure & mere talia sunt, sed &

quæ,

quæ, etsi in rem videantur, nihilominus latentem quandam conditionem personalium includunt; Ita juramento purgatorio regulariter quilibet saltem pro sua persona præsumtiones & suspiciones a se avertit, & ita si plures adsint gravati, illis eodem juramento non succurritur, nihilominus, si ita in rem juretur altero deferente, ut simul fundamentum præsumtionum contrariarum vel suspicionum plane tollatur, videlicet illam rem, de qua suspiciones desumptæ sunt, nunquam in rerum natura fuisse, sine dubio reliquis omnibus gravatis juramentum proderit: & e contrario si vnus ex pluribus interveniente reliquorum consensu se purgaturus est, & in purgatione defecerit, reliquis nocebit, & omnes pro convictis habendi erunt, v. Setser. *de Juram. lib. 3. cap. 11. n. 49.* Quoad juramentum vero in litem, si plures adsint, ardua res erit, est enim juramentum in litem res æstimationis, æstimatio res judicii, at vero quot capita, tot judicia, quot corda, tot æstimationes ex affectibus quippe provenientes, id quod elegantissime pluribus docuit Excell. Dn. Thomasius *in Differt. de Pretio Affectionis in res fungibiles non cadente cap. 3. §. 24. & seqq.* præcipue, si supponamus, quandoque juramentum in litem affectionis, quandoque veritatis, locum habere. At vero monendum nobis hoc loco statim ab initio est, nos illam differentiam in rebus æstimandis ex rationibus dicendis plane non agnoscere, omne enim in litem juramentum rei æstimatorium affectionis est, & ex affectione determinatur, aliud est in præstando interesse, age videamus, annon hæc sententia stare possit. Equidem regerent DD. communi-

muniter: in juramento in litem veritatis tanti lis ſaltem æſtimatur, quanti revera valuit, nos vero quærimus, quid hoc ſibi vult? reſpondent, ſecundum communem valorem, at vero nos nec hæc comprehendimus niſi tanquam petitionem principii: quis enim determinabit illum valorem? non judex, nam ſi hic rem æſtimare vel valorem determinare aliter poſſit, juramentum in litem veritatis juxta itidem communem opinionem plane non habet locum, vid. *l. 3. l. 4. §. f. ff. de in litem jurando*, ergo æſtimationi jurantis res unice committenda, quam ſua natura eſſe rem judicii & affectionis præoccupavimus, qualis tamdiu manet, quamdiu judex æſtimationem determinare & ita æſtimantis affectionem vel affectum compeſcere nequit, & quando illud poteſt, iterum juramentum in litem veritatis non habet locum, ergo eſt ens rationis, niſi dicamus, illud, quod ex affectu in cauſa propria æſtimatur, præſumendum & fingendum eſſe, ac ſi verum pretium eſſet, ratione juramenti itaque in rem quoad juramentum affectionis, notandum, quod illud hic non facile intervenire, hoc eſt tertio prodeſſe vel nocere poſſit, cum correi & ſocii & litis conſortes omnes hodie pro parte rei diviſa conſiderari poſſint, niſi forte ratione ejusdem mercaturæ ſocii ſint. v. Perez. *ad tit. de duobus reis n. 17.* Carpz. *P. 2. c. 17. d. 12. §. 15.*

§. XV.

Denique in ſuppletorio quoque juramento, ſi

cie occurrent ex ſequenti facti ſpecie, quam vt altius conſideremus, nimiam occaſionem nobis præbuit Clariſſimus & Conſultiſs. D. GEORG. GERBET, illam proponendo in tractatu *de cautel. Jurament. p. 549. & ſeqq.* Eſt vero cauſa appellationis Dominorum de Marſchalch contra den Königl. Preuß. Obriſten Hn. Hans Adam von Ende, quam ex ipſis actis refert, quæ cum & nos ad manus habeamus, videndum, qua fide ac diſcretione relationem perfecerit, quo facto tertium ad judicandum enixe invitamus. Vt vero brevitati ſtudeamus, factum eſt tale: Dominus de Wutenau in feudo Saxonico Schnadiß ſimultanee inveſtitum ſibi aſſumſit extraneum quendam Dominum de Marſchalch, multis tamen conditionibus præſcriptis & expreſſis in ſpeciali pacto & reverſu feudali, quarum huc pertinet illa, quod Dn. de Wutenau omnem liberrimam diſpoſitionem ſibi reſervavit, etiam ſine ſimultanee inveſtiti de Marſchalch conſenſu vendendi feudum, dandis tamen in hunc eventum mille imperialibus, poſtea vendito feudo Schnadiß, non mille imperiales ſed eorum loco aliam ſimultaneam inveſtituram in feudo Anhaltino Trinum itidem a Dn. de Wutenau & pecunia quidem Schnadizenſi acquiſitum accepit, quæſtio eſt: an non ſub iiſdem conditionibus, præcipue cum in pacto de Schnadiz Dn. de Marſchalch in eum eventum, ubi feudum finita maſculina progenie de Wutenau, ad ſe perveniret, tredecim mille imperiales heredibus de Wutenau allodialibus ſe ſoluturum promittere debuerit, ut ſane ridiculum ſit, in feudo ſurrogato Trinum, filiabus de Wutenau neglectis, Domino de Marſchalch ſimul-

ſimultaneam inveſtituram ſine his effective repetitis, & ad feudum Trinum tranſeuntibus acquiſitam intelligi debere; at hæc ne quidem ſufficiunt, ipſe Dn. de Marſchalch deinceps ſubſcripta obligatione ſuper Trinum tanquam ſimultanee inveſtitus non tantum expreſſam mentionem reverſus & pacti feudalis fecit, ſed & conditionis pecuniæ a ſe aliquando exſolvendæ heredibus de Wutenau allodialibus, in eventum accepti feudi Trinum, proinde elaborata quædam facti ſpecies adeſt, a juſtitiario Dni de Wutenau, filio, qui adhuc vivit & deſuper juravit, in calamum dictitata, qua mediante probatum, quod illo tempore, cum uterque de Wutenau & de Marſchalch adhuc viveret, jam expreſſa mentio inter illos facta de ſurrogatione a Schnadiß ad Trinum, orta tum temporis lite, an non Dn. de Wutenau, qui ſæpe dictos mille imperiales ſolvere nolebat, ſatisfaciat domino de Marſchalch, per acquiſitionem alterius ſimultaneæ inveſtituræ Trinum. His igitur circumſtantiis in foro ſat agitatis, ſententia pronuntiata eſt, concepta a Dnn. Marpurgenſibus, qui non potuerunt non dominum Tribunum von Ende, tanquam poſſeſſorem feudi Trinum, contra quem filii dicti domini de Marſchalch actionem feudi revocatoriam inſtituerant, eo quod pactum patris præſtare neceſſe habeant, plane abſolvere, quæ ſententia publicata cum omnibus circumſtantiis, quas adduximus probatis & documentis adhibitis videre eſt in deductione quadam publicata, cui titulus: Actenmäſſige deductio juris & facti &c. in cauſa des Königl.

brüdere die Marschalle von Bieberstein Klägere und Appellanten &c. At vero post illam sententiam, & in leuterationis instantia pronunciarunt Dni Wittebergenses, & antequam absolverent reum, nescio qua subtilitate juramentum suppletorium desiderarunt super quadam circumstantia, scil. quod reversus ille de Schnaditz Saxonico feudo, in curia feudali Anhaltina, ubi de Trinum lis agitata, ante litem motam repertus fuerit, utpote quam circumstantiam in reprobatione præsumtionis loco obiter allegaverat Dn. von Ende.

§. XVI.

De hoc vero juramento suppletorio inter consultissimum Virum & nos potissima erit quæstio, nam reliqua ad nos in præsenti non pertinent; ita enim ipse format controversiam, quod scil. non possit jurari in supplementum de credulitate a reo, cum ne quidem de veritate valeat, ubi actor plene probavit. Antequam itaque ad hæc respondeamus, primo loco videndum, an in facto res ita se habeat, atque consultissimus vir adduxit, ita enim *pag. 549. n. 272.* in duo distincta capita ipse dividit juramentum a Dnis Wittebergensibus postulatum, & utrumque de credulitate esse firmiter asserit, in verbis: Und zwar, daß er sowohl glaube und davor halte, daß (1) der Schnaditzische Lehns-Vergleich zur Zeit, da der Domherr von Marschalch die Mitbelehnschafft am Ritter-Gut Trinum erhalten, in das Fürstliche Lehns-Archiv zu Cöthen wäre geleget, und er also auch (2) glaube und davor halte, daß der Vergleich damahls wäre wieder erneuert worden; Cui sane

sane terribili facti immutationi non possumus meliori via obviam ire, quam ut ipsa verba sententiæ Wittebergensis, quatenus huc pertinent, expressa in medium producamus, quæ vero ita se habent: Im übrigen aber, und was Klägere anlanget, verbleibet es angeregter, ingleichen, wann Beklagtens Principal zuforderst nach vorhergehender scharfen Verwarnung für der schweren Strafe des Meineydes, eydlich erhalten, und, daß der, zwischen Ludwig von Wuthenau, und George Job Marschalln von Biberstein, wegen des Guts Schnaditz aufgerichtete Lehns-Vergleich, unterm dato den 6ten Maji Anno 1658. vor angestellten Proceſs in dem Fürstlich Anhaltischen Archiv zu Cöthen, in Originali verwahrlich zu befinden gewesen, deninach er glaube und gewiß dafür halte, daß angezogener Lehns-Vergleich von ermeldten Paciscenten ebenmäßig auf das nachhero erkauffte Gut Trinum erstrecket worden, in Supplementum geschworen, Klägers und Mit-Klägers Leuterungen ungeachtet, bey dem, den 6. Septembr des abgewichenen 1701. Jahres eröffneten Urtheil billig, jedoch wegen Beklagtens mit diesen Erklärungen, daß so dann dessen Principal von angestellter Klage zu entbinden und loßzuzehlen, hingegen nur zwey fünff Theil von denen erkandten 700. Thlrn. Klägers Principalen zu erstatten schuldig, von Rechtswegen. Jam quæso & iterum quæso judicet omnis cordatus, an

maximus controversiæ status hoc loco in eo fundetur, an pactum Schnadizense in curia Anhaltina fuerit repertum, & quidem ante litem motam, quod iterum minus rite mutavit Dn. Autor, de quo casu agit primum caput juramenti; judicet iterum quisque, an fundamentum causæ in juramento aliquo credulitatis positum sit, illo enim facto probato, juramentum credulitatis de extensione pacti & surrogatione parum ad rem faciet, sed hæc credere tum judicis est, qui valde incredulus esset, si non illo probato hæc facile colligeret. Et sine dubio Dn. von Ende cum feudum a Dno. de Wutenau emeret, hoc pactum a patre dominorum de Marschalch celebratum in Curia feudali sibi monstrari curavit, ut de veritate jurare apprime potuerit, post semiplenam hujus puncti factam probationem, quam ex suppletorio supponimus. Atque adeo tantum abest, totam causam esse juramento credulitatis decidendam, ut potius nos addamus, illud juramentum nec quicquam ad rem facere, cum illius facti Dni. Marpurgenses in prima sententia & rationibus decidendi ne quidem mentionem fecerint, sed ad clara & liquida documenta sententiam potius conceperint; accedit nunc ex post facto, quod dominus tribunus von Ende acceptum illud juramentum beata morte suppleverit, mors enim pro juramento est, de qua re varios textus & Dd. alleg. vid. apud Setser. *de juram. lib. 5. cap. 4. num. 26.* Quare satius fuisset ea omittere, quæ in *seq. p. 576.* de collusione & suspicione perjurii adduxit Consultissimus Dn. Autor, durum enim satis est, ex nuntii cujusdam vilis hominis enuntiatione illustris Regiminis personas illustremque virum collusionis

ſionis arguere, & ſi forte de vitata vel vitanda ſuſpicione perjurii ipſi ſermo fuiſſet neceſſarius, potuiſſet adducere ex actis, quod cum acta Marpurgum eſſent translata, Dn. von Ende ſolenniſſime proteſtatus fuerit, cum fama ferret publica, & acta & dominum de Marſchalch Marpurgi eſſe, quod ſententia nihilominus pro Dn. von Ende lata, quæ ſane Marpurgenſis erat, & Dn. de Marſchalch omnino etiam ibi adfuerat, quod denique Marpurgo Wezlariam venerit, ibi quæ inter eum & procuratorum quendam circa colluſionis materiam, prout acta volunt, agitata ſint, humaniores erimus non allegando, quod his omnibus non obſtantibus dominus principalis ejus rite & optime ad juramentum prætenſa via admittendus fuerit. Hæc circa factum & qualitates perſonarum monuiſſe ſufficiat, breviter ſaltem, ne diutius in parergo commoremur, concludendo addimus, quoad punctum juris, quod actore licet pleniſſime probante, reus ſemiplene ſaltem probans nihilominus ad juramentum ſuppletorium admitti poſſit, niſi omnem rei ſemiplenam probationem rejicere ſententia ſit, quid enim probatio actionis conferre poteſt ad probationem exceptionis, circa quam probandam de actione plane nulla quæſtio eſt, ſed tantum, an non exceptione actio eliſa ſit, loquimur autem de exceptione actioni directo contraria v. g. ſolutionis vel pacti ſpecialis, qualis in noſtro caſu adeſt, negamus deinceps juramentum credulitatis in ſuppletorio plane non habere locum, quod thetice

pro præſumtione & circumſtantia quadam ſaltem adhibitum, denique addimus, ſi plures adſint litis conſortes, unus jurando in ſupplementum reliquis prodeſt, puta ſi in rem juraverit.

FINIS.

COROLLARIA.

I.

Provocatus homicida non eſt ſicarius ideoque non tenetur L. Cornelia.

II.

Datur moderamen deculpatæ tutelæ, quæ tametſi ratione defendentis putativa ſaltem ſit, ad minimum tamen amovere poteſt dolum ab homicidio, pœnam ordinariam a culpoſo.

III.

Periculoſum eſt, dolum præſumere ex facto illicito, tale enim nullum eſt, niſi vel propter dolum vel propter culpam, illicitum vero ex dolo, non eſt dolus præſumtus ſed verus, ex culpa, neutrum, niſi omnem doli & culpæ differentiam removere ſententia ſit.

